A NYÍRACSÁDI IMAHÁZ

Az örömhír ritka vendég, ezért is fogadjuk oly szívesen, ha halljuk. Kelet-Magyarországon igen nehéz az élet, sok a gond, melegágya a bűnbak képzésnek és a szélsőséges nézetek terjedésének. Éppen ezért különös érdeklődéssel olvastuk Halmos Sándor docens, e térség jó ismerőjének 2012-en megjelent könyvét az egykori Szabolcs megyei – ma Hajdú megyéhez tartozó – Nyíracsádról. Az előszót Mészáros Kálmán, a Magyarországi Baptista Egyház és a Világszövetség egykori elnöke írta. Hogy miért ő, ez majd írásunkból kiderül. Járási székhely volt (lehet, hogy újra az lesz), egyelőre Ligetaljának nevezik a környéket. A román határ járművel 12 km-nyire van. Vasúttal közvetlenül nem megközelíthető. Elemezve a község nevét, az Acsa szó a honfoglalás korában gyakori személynév volt. Jelentése: rokon, atyafi. A d-betű birtokos jelző, valakié: Acsádé. Jelenleg kb. 4000 lakost számlál. Mint az emlékezők mondják, a községben hagyományosan felhőtlen kapcsolat létezett a helybeliek és a zsidók között. A birtokos Vécsey báró valószínűleg 1860 körül a zsinagóga építését hatékonyan támogatta. Források szerint 1736-ban már élt ott zsidó. A jelentős növekedést 1840-től jegyzik. 1863-ban alakult a Nyíracsádi Izraelita Hitközség, azon időben Érmihályfalvához tartozott. A hívek áldozatkészsége révén önállósodtak, rabbijuk Rosensammen Herman 1903-ban bekövetkezett haláláig vezette a közösséget. 1920-ban 222 tagot számláltak, rabbijuk Kisziel (Jekutiél) Lichtenstein, elnökük Roth Vilmos volt. Ez utóbbi nevéhez fűződik a rituális fürdő, a mikve létesítése.

A zsidók kereskedéssel, árufelvásárlással foglalkoztak, de ugyanakkor volt pékség, szikvíz üzem, kocsma zsidó kézen, földművelésben is lehetett részük, mondják, hogy lókereskedés is tartozott hozzájuk. A nem hivatalos utcanevek jellemezték a nációkat, például Magyar utca, Oláh utca, Mózsi sarok, Cigány-sor, Fried-tag (Fried nevű zsidó földje), Dezső-kert (Rapaport Dezső kertje), Spira-hegy (Spiró család tulajdona).

Tisztelettel méltó személyiségek születtek, illetve éltek e településen. Dr. Mezey Ferenc ügyvéd, szerkesztő, író, az Országos Izraelita Iroda elnöke. Apja Kossuth Lajos iránti hódolatát nemcsak szavakban, hanem hasonló szakállal is kifejezte. A hagyomány szerint a községben ő beszélt a legszebben, -választékosabban magyarul. A földbirtokról ítélve a Spiró-családnak is lehetett köze e térséghez. Ugyanúgy a Rapaport-famíliának. Családtagjai közül találunk rabbit (Komád), doktort (Dorog), színházi rendezőt és más jeles embert. A zongoraművész, akit

személyesen ismerek és többször járt és koncertezett Nyíracsádon, Carciente Andres, aki családfája kutatása nyomán már vagy 1400 levélhez (rokonhoz) jutott, tudja, hol kell keresni hozzátartozóit. Rapaport nevű nénjének nevét Sátoraljaújhelyen találta meg, tehát nyilván ha Nyíracsád számításba jött, megvan rá az oka. Rapaport Dezsőt mi is említettük. Az első világháborúban a zsidók is szolgáltak, Katz Mór hősi halált szenvedett. A zsidók általában a piac központ szomszédságában helyezkedtek el. 1944 áprilisában 1998 zsidót regisztráltak, nyilaskeresztes pártszolgálatosok gondoskodtak, hogy ne hagyják el a települést. Elnöke a közösségnek Klein Dezső, rabbijuk Ábrahám Lichtenstein is gettóba kerültek. A fiatalabb férfiakat már előbb a keleti frontra hurcoltak mint munkaszolgálatosokat, kevesen élték túl a szigorú telet, a gyenge ruházatot, az ellátást. Az idős férfiakat, nőket, gyerekeket a zsinagógába tömörítették, majd Nyíregyházára, tobább Harangod pusztára szállították őket, onnan Auschwitzba. A vészkorszakot 46 munkaszolgálatos és a lágerekbe kerültek közül néhány nő élte túl. Voltak családok, akik már nem is tértek vissza a községbe, Budapesten telepedtek le vagy elköltöztek Izraelbe, Amerikába. A rokonok elvesztése, a vallás megtartásának bizonytalansága, az üzletek bezárása, a föld elvétele fokozatosan csökkentette a településen maradtak számát. 1957-ben pont került a mondat végére.

Külön fejezetet igényel az imaház sorsa. Természetesen ismerjük azokat a szabályokat, amelyek az elárvult zsinagógák hasznosításáról, annak lehetőségeiről szólnak és kizárják, hogy más vallás - mégha a monoteizmus talaján áll - igénybe vegye, inkább rombolják le. Azonban vannak dolgok, amelyet az egykori bölcsek nem láthattak előre. Magyarországon a keleti országokban a helyzet nagyon speciális. Nálunk a falvak, a kisvárosok zöme teljesen zsidó nélkül maradt. Ez társadalmi kérdés, aminek okait kutatni kell, és szembe kell nézni vele. A gond, hogy mi legyen az elhanyagolt temetőkkel és a zsinagógával, több százról van szó az országban. Nyíracsádot tekintve a megoldást kézenfekvőnek látták. A kicsiny és méltatlan baptista templom a zsidó imaház közelében funkcionált. Hívei átjártak, villany sokáig nem volt, segítette a gyertyák, lámpások meggyújtásában, eloltásában. A kapcsolat több volt, mint baráti. Amikor az utolsó zsidók is útra keltek, természetesnek vélték – és ezzel a korábban távozottak is egyetértettek –, hogy a baptisták az elhagyott, romos zsinagógába költöznek, akik vállalták rendbe hozzák az épületet, tisztelik annak eredetét például úgy, hogy a hátsó padsorokat helyén hagyják, a házon tábla hirdeti, hogy egykor zsinagóga volt és a felirat őrzi a mártírok emlékét.

Rendben tartják a temetőket, vigyázva a még megmaradt sírkövekre, mert a közösség tagjai, akik gyakran hazalátogatnak és telefonon is érintkezésben vannak, úgy vélték, jobb ez a megoldás, mint ha hagyják, hogy elenyésszen vagy kocsma, istálló, raktár lenne belőle. A könyvecske fényképei bizonyítják, hogy a feltételek maradéktalanul teljesedtek.

Egyébként a nyíracsádiak jó szívvel gondolnak az egykor ott élt zsidókra, a boltosra, aki hitelre, felírásra adta portékáját, mert tudta, hogy a parasztemberek az aratáskor, illetve a termény értékesítésekor van pénze. A felvásárlóra, aki lábon vette meg a termését. Klein Ilonka néniről sokat beszélnek, akit szomszédai bújtattak, 2012-ben hunyt el, addig rendszeresen telefonon érintkezett egykori szomszédaival. A látogatók kedves fogadtatásban részesültek. Egyikük megkérdezte, vajon őszinte-e a vendéglátás? Sértődötten mondták: csak nem gondolják, hogy összebeszéltünk?. Halmos Sándor segítségére volt Vereb Csabáné kutató, kutatásainak eredményeit érdekesen megírta. Egy mondatot hadd idézzünk belőle: Mondottuk, hogy Katz Mór hősi halált halt az első világháborúban. Felesége Vógel Róza, bár hivatalosan mentességet kapott, mégis elvitték, fel is háborodott mindenki. Számos emlékezés teszi hitelessé a könyvet. Egyszerű emberek, lelkészek, volt polgármester nyilatkozataival, élményeivel megismerjük Nyíracsád múltját, jelenét. Nyugodt szívvel mondjuk, tisztes község, érdemes nevét megjegyezni.

Deutsch Gábor